

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش فرزند آوری بر استحکام خانواده

سمیه قربانی^۱

چکیده

دین مبین اسلام به فرزند آوری و فرزند پروری اهتمام ویژه ای دارد و آن را موجب افزایش کیفیت زندگی دنیوی و اخروی می داند، این در حالی است که فرهنگ استعماری غرب، نسخه ی فرزند کمتر زندگی بهتر را برای جامعه ی اسلامی تجویز می کند، پژوهش حاضر با روش توصیفی تحلیلی و جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای کوشیده است به بررسی نقش فرزند در استحکام خانواده بپردازد و والدین را به فرزند آوری و فرزند پروری ترغیب کند تا زندگی با کیفیت تری را تجربه کنند. دستاورد پژوهش حاضر نشان داد که فرزند آوری و فرزند پروری موجب بالارفتن کیفی زندگی مادی و معنوی والدین می شود. فرزند صالح نه تنها در پیشامدهای روزگار، یاریگر مشکلات و موجب عزت و شادکامی هستند، بلکه اجر اخروی آن، سرمایه ی مهم معنوی و صدقه ی جاریه برای والدین است و به دلیل برخورداری از سهم الرزق در نزد خدای رزاق، وسعت دهنده ی رزق خانواده می باشد و باعث تداومگر فرهنگ حیات بخش و با کیفیت توحیدی از نسلی به نسل های آینده میشود.

کلید واژه: نقش ، فرزند آوری، استحکام، خانواده

^۱. طلبه سطح دو، مدرسه علمیه الزهرا سلام علیها اهواز ahvaz1364ss@gmail.com

در سال های اخیر موضوع تعداد فرزندان و تاثیر آن بر تربیت و استحکام خانواده به یکی از مباحث مهم در محافل علمی تبدیل شده است. برخی کارشناسان معتقدند که دو فرزند برای خانواده کافی است، در حالی که دیگران این نظر را نقد میکنند. این اختلاف نظر میتواند تبعاتی جدی بر ابعاد اجتماعی، امنیتی و تربیتی کشور داشته باشد. نباید فراموش کرد که تعداد فرزندان هر خانواده باید بر اساس نگرش آن ها به فرزند اوری، وضعیت اقتصادی و دیگر عوامل فردی تعیین می شود.

سوالی که اینجا مطرح میشود این است که آثار فرزندآوری بر استحکام خانواده چیست؟ تحقیقات در این حوزه میتواند به شناسایی خانواده هایی با ویژگی های مثبت مانند نشاط و بالندگی منجر شود. در گذشته، توجه به تولید و ازدیاد نسل همواره مورد تاکید بوده و این موضوع به استحکام خانواده ها در طول تاریخ کمک کرده است. به عنوان مثال، محمد امین مهدی زاده در مقاله ای به عنوان "بررسی اشتغال در کاهش تمایل زنان به فرزند آوری" (۱۴۰۱) به چالش های جمعیتی و اجتماعی اشاره میکند که در سیاست گذاری های کشور تاثیر گذار است. همچنین، سمیرا ناقدی پور در کتاب "نگرش به فرزند اوری" (۱۴۰۰) نشان میدهد که علیرغم اهمیت عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در این حوزه، این امکان وجود دارد که نگرش افراد به فرزندآوری تحت تاثیر عواملی در سطح ناخودآگاهشان باشد. معصومه نبی زاده نیز در مقاله "آثار فرزند اوری و نقش آن در تحکیم خانواده" بیان میکند که توصیه به فرزند اوری از منظر اسلام و یافته های تجربی، به جنبه های مهمی از کیفیت زندگی خانواده ها اشاره دارد. این پژوهش میتواند به درک عمیق تری از آثار فرزندآوری بر استحکام خانواده کمک کند و به ما بینش ارزشمند در این زمینه ارائه دهد.

سرمایه معنوی والدین

روایت اسلامی نشان می‌دهد که، فرزند عامل اقتدار و بازوی توانای والدین در شرایط سخت زندگی است. امام رضا (ع) فرمود: «تَوْفِيرُ الْوَلَدِ لِنَوَائِبِ الدَّهْرِ وَ حَوَادِثِ الْأُمُورِ؛ (از برکات ازدواج) اندوختن فرزند برای (رویاری با) سختی های روزگار و پیامدهای زمانه است» (کلینی ۱۴۲۹ق، ج ۱۰، ص ۷۰۰) از برکات ازدواج اندوختن فرزند برای رویاری با سختی های روزگار و پیامدهای زمانه است. (در نقلی، روزی امام حسن عسکری (ع) که به دستور معتمد عباسی در زندان به سر می برد به یکی از یاران خود در زندان فرمود: آیا فرزند داری؟ عرض کرد: خیر. امام در حق او دعا کردند: «اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ وَلَدًا يَكُونُ لَهُ عَضُدًا فَنَعْمَ الْعَضُدُ الْوَلَدُ؛ خدایا به او فرزندی روزی کن که بازوی توانایی برای او باشد، چرا که فرزند چه خوب بازویی است.»

امام سجاد (ع) در دعای بیست و پنجم: «دُعَاؤُهُ لَوَلَدِهِ» - دعای آن حضرت برای فرزندان خویش، از خداوند می خواهد آن ها را در یاری به ایشان کمک کند: «اللَّهُمَّ اشْدُدْ بِهِمْ عَضْدِي، وَ اقِمْ بِهِمْ أَوْدِي، وَ كَثِّرْ بِهِمْ عَدَدِي؛ بار خدایا بازوی مرا به وسیله ایشان استوار گردان و کمر مرا به آنان راست نما در سختی و گرفتاری آنان را کمک من گردان و عدد و شماره مرا به آنان افزون گردان» (سید الساجدین، ۱۴۱۸، ص ۱۲۰) به این جهت قرآن کریم به داشتن مال و فرزندان را نشانه امداد الهی و وسیله قدرتمندی و اقتدار میداند و می فرماید: «ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا؛ (اسراء) پس غلبه و تسلط بر آنها را به شما باز می گردانیم و شما را به وسیله اموال و فرزندانی یاری میکنیم و از حیث نفرات، بیشتر از آنها قرار میدهیم.»

بنابراین یکی از پایه های اصلی قدرتمندی، تولید ثروت و پیشرفت هر خانواده و جامعه ای جمعیت آن است. جمعیت اندک در روابط خارجی، قدرت مانور در مقابل دشمنان را کاهش خواهد داد. کشوری با جمعیت پیر و اندک، مورد طمع قدرتها و مستکبرین خواهد بود، لذا موفقیت در سطوح ملی و بین المللی و ایستادگی جوامع در برابر ظلم و تجاوز قدرتهای استکباری، وابسته به گوهر ایمان و عمل جوانان فداکار است. از طرف دیگر، جمعیت جوان، مومن، اهل کار میتواند با نیروی فکری و قوت بدنی خود گامهای موثری در رشد و تعالی خود، خانواده و جامعه بردارد به

همین دلیل (اقتدار ملی) به عنوان سیاست راهبردی کشور از سوی معظم انقلاب (حفظه الله) به این شکل اعلام شده است که فرمود: (امروز سیاست جمهوری اسلامی، عبارت است از اینکه ملت ایران باید خود را قوی کند، اگر ملتی قوی نباشد و ضعیف باشد، به او زور میگویند اگر ملتی قوی نباشد، باج گیران عالم از او باج میگیرند). (خامنه ای، ۱/۱، ۱۳۹۳)

رشد شخصیت والدین

تعالی شخصیت و کسب آبرو برای این است که انسان را دوست داشته باشند و برایش احترام قایل گردد چیزی است که هر انسان متعارف آن را آرزو دارد و دنبال راهی میگردد تا به آن دست پیدا نماید، یکی از طرق بدست آوردن تعالی و رشد شخصیت فرزندان داشتن است که وجود فرزند در زندگی سبب میگردد والدین بیشتر اجتماعی شده و شخصیتش رشد پیدا نماید.

وجود تجربه فرزند آوری، مجموعه کاملی از ارزش ها را به ساختار شخصیت والدین اضافه میکند، مطالعات تجربی نشان می دهد که سازمان روانی انسان با پذیرفتن نقش پدر و مادر ی به کمال میرسد، چرا که پذیرفتن این نقش، تعهد، فعالیت، مسئولیت و خلاقیت را در انسان به بار می نشاند.

در میان اندیشمندان غربی، (بیل مک کین) نیز معتقد است: ((ازدواج، داشتن فرزند زیاد و تشکیل خانواده های بزرگ، برای رشد والدین و ساخته شدن شخصیت فرزندان مفید است)). وی در این راستا مینویسد: (تنها ریشه عمومی رشد و پختگی انسان، در پرورش فرزندان قرار دارد. هر چه تعداد فرزندان بیشتر کودکی کردن کمتر، یعنی وقتی شما زندگی خود را صرف خوب شدن و رشد دیگران کنید، آدم دیگری خواهید بود، ولی با داشتن بچه های کم، رشد شما کند خواهد بود.)) (آیت الهی، پیشین، ص ۱۸۲)

سلامت و شادکامی والدین

وجود فرزندان در خانواده آثار و فواید جسمانی، روان شناختی فراوانی برای والدین به دنبال دارد. خانواده هایی که صاحب فرزندانند، بیش از خانواده های بدون فرزند از زندگی لذت میبرند و احساس خوشبختی بیشتری می کنند. نتایج تحقیقات پژوهشگران دانشگاه ((بریگهام یانگ)) آمریکا بر ۲۰۰ هزار خانواده از ۸۶ کشور جهان، بین سال های ۱۹۸۱ تا ۲۰۰۵ نشان میدهد که داشتن فرزند، موجب کاهش فشار خون والدین، افزایش تمایل به یادگیری، استفاده بیشتر از قدرت تعقل، افزایش اعتماد به نفس، امکان بهتر درک زیبایی ها، دقت بیشتر در کارهای جزئی و افزایش شادی والدین می گردد.

یکی از مهم ترین عوامل ازدیاد شور و نشاط در زندگی مشترک، تولد فرزند در خانواده است. پیامبر گرامی اسلام (ص) در تعبیر جالب میفرماید: «إِنَّ أَوْلَدَ الصَّالِحِ رِيحَانَةٌ مِنْ رِيَّاحِينَ الْجَنَّةِ؛ حدیث؛ فرزند صالح، گلی از گل های بهشت است.» (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۸۱) یکی از عوامل پایداری زندگی، داشتن تنوع مناسب است و در مقابل آن یکنواختی، موجب ملال، سرخوردگی و تضعیف مناسبات بین اعضای خانواده میگردد. تولد فرزند جدید، فرصتی برای تنوع بخشیدن به زندگی و رهایی از دلنگی است.

همانگونه که مشاهده رویش گل ها و گیاهان، حس حرکت و بالندگی را در آدمی بیدار میکند، تماشای صحنه های دل پذیر رشد کودکان، والدین را به وجد می آورد و موجب پویایی و انگیزش آنان میشود. اضافه شدن فرزند به جمع خانواده، شتاب خاصی به آهنگ زندگی میبخشد. کلام ائمه نیز نشان دهنده ی همین دل بستگی سالم به فرزندان است.

تقویت حس تعاون و همکاری در خانواده

یکی از عواملی که سبب دلگرمی اعضای خانواده میگردد، حس تعاون و همکاری در خانواده است که در عین ایجاد خانواده ای مستحکم و صمیمی، بهترین محافظ در برابر مشکلات و موانع زندگی نیز است. روایت است از پیامبر اکرم (ص) که میفرماید: ((إِذَا سَقَى الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ أَجْرًا؛ هرگاه مرد

خانواده دارد و معمولاً دچار مشکلات مالی نخواهد شد و در برابر عوامل پیش بینی نشده اقتصاد مقاومتی می کند. در تایید این مطلب سخنی از حضرت علی (ع) که فرمودند: «ذَرِ السَّرْفَ فَإِنَّ الْمُسْرِفَ لَا يُحْمَدُ جُودَهُ وَلَا يُرْحَمُ فَقْرُهُ؛ زیاده روی و اسراف نکن، زیرا بخشش اسراف کاران مورد ستایش نیست و تنگدستی او مورد ترحم واقع نمی شود و اسراف و زیاده روی موجب نابودی مال و ثروت و از بین رفتن برکت و مقدمه ی فقر و تنگدستی است. (بحارالانوار، ج ۵۰، ص ۲۹۲، حدیث ۶۶)

در حال حاضر به دلیل تجمل گرایی، مخارج اضافی، نداشتن قناعت و صرفه جویی و الگوی نامنا سبب خانواده ها با دو شیفت کار کردن نیز نمیتوانند هزینه های زندگی را تامین کنند فرهنگ صحیح مصرف موجب آرامش، شادابی و نشاط خانواده میشود، بسیاری از خانواده ها با وجود امکان مالی خوب اما افسرده و مضطرب هستند، بنابراین اقتصاد خانواده را باید بر اساس داشته ها و درآمدها برنامه ریزی کرد نه بر اساس خواسته ها.

بنابراین مدیریت مالی در خانواده های با تعداد فرزند بیشتر مستلزم برنامه ریزی دقیق و همکاری اعضای خانواده است در این راستا، تعیین اهداف مالی مشترک، بودجه بندی دقیق، اولویت بندی هزینه ها، هزینه ی آموزش، از اهمیت بالایی برخوردار است، در نظر گرفتن نیازهای همه ی اعضای خانواده و ایجاد روحیه ی همکاری و همبستگی در خانواده میتواند به بهبود وضعیت مالی و افزایش رفاه خانواده کمک کند. راهکارهایی درباره ی مدیریت مالی در خانواده ی با جمعیت بالا مطرح است.

۱. آموزش سواد مالی

آموزش سواد مالی به فرزندان به ویژه از همان دوران کودکی باعث می شود که آنها با مفاهیم مالی و اهمیت مدیریت صحیح پول آشنا شوند، یکی از موارد سواد مالی صرفه جویی می باشد که با صرفه جویی و آموزش آن به فرزندان نه تنها سبب کاهش هزینه ها می شود بلکه سبب مدیریت مالی و یک عادت خانوادگی می شود و با این کار می توان آینده ای روشن را برای فرزندان ترسیم کرد.

۲. بودجه بندی دقیق

با توجه به چالش های مالی، آگاهی از اصول و روش های مدیریت مالی میتواند به بهبود شرایط اقتصادی کمک کند. از تدوین بودجه دقیق برای فرزندان و سپردن مدیریت آن به دست فرزندان میتواند در بهبود اقتصاد خانواده نقش داشته باشد.

حمایت های اقتصادی دولت از خانواده

سیاست های اقتصادی شوک های زیادی را بر اقشار جامعه، به ویژه بر خانواده های کم در آمد وارد می آورد و امنیت اجتماعی قشر مستضعف به مخاطره می افتد، بنابراین دولت باید راهکارهایی در این زمینه اتخاذ کند، تحقق عدالت اجتماعی، تعدیل نابرابری در آمد و به طور کلی توزیع عادلانه تر برونیه های رشد و توسعه اقتصادی کشور در بین آحاد مردم، به ویژه خانواده های دهک های پایین در آمدی، از اهداف مهم برنامه های اقتصادی دولت است از جمله مهمترین و فراگیر ترین تدابیر مجموعه سیاست های رفاهی و توزیعی در قالب تامین اجتماعی در کشور اجرا میشود. دولت در این راستا علاوه بر راهکارهایی برای بهبود اقتصادی مردم باید راهکارهایی هم برای تشویق زوج های جوان به فرزندآوری کند تا کشور پویا و شادی داشته باشیم. از جمله راه حل ها میتوان مواردی را ذکر نمود:

۱. بیمه های اجتماعی

همان گونه که ذکر گردید در یک اقتصاد سالم، افراد بایستی بر مولد بودن خود و کمک های مالی دولت نیز متکی باشد، تامین اجتماعی مکانیزی است که از طریق آن نا اطمینانی و ریسک احتمالی را کاهش میدهد و مردم را از حوادثی مانند بیکاری و از کار افتادگی و حوادث احتمالی تامین می

کند. و همچنین میتوان از طریق تامین اجتماعی و بیمه فرزندان بیش از سه یا چهارتا و یا امتیازاتی ویژه برای آنها میتوان خانواده ها را ترغیب به فرزند کرد.

۲. یارانه ها

یکی از روش های اجرایی سیاسی توزیعی و حمایت های دولت دادن یارانه است و از رویکردهای اقتصادی هدف از سیاست های حمایتی دولت در قالب یارانه، افزایش درآمد و قدرت خرید افراد است. دولت میتواند با افزایش یارانه بیشتر به خانواده های با تعداد فرزند بیشتر راهی برای افزایش مولید و فرزند آوری باشد.

نتیجه گیری

با نگاهی به آیات و روایات و همچنین علوم تجربی مرتبط با فرزند آوری، میتوان به روشنی نگرش اسلام به این موضوع و اهمیت آن را درک کرد. آموزه های دینی نشان می دهد که اسلام به فرزند آوری به طور مثبت نگاه کرده و مسلمانان را با ادبیات گوناگون به این امر تشویق می کند. فرزندان در اسلام به عنوان نعمت الهی، نور چشم، یاری دهنده ی والدین، قوت قلب، عامل ثواب و رحمت و غفران الهی توصیف شده اند.

مطالعه ی منابع دینی نشان میدهد که فرزندآوری موجب پایداری خانواده، رضایت از زندگی، توسعه ی رزق و روزی، کسب رضایت الهی، رشد شخصیت، شادابی و تقویت روابط اجتماعی می شود. در نهایت، فرزند صالح برکات فراوانی در دنیا و آخرت برای والدین به ارمغان خواهد آورد. با این حال برای تحقق این اهداف، دولت نیز باید فعالانه وارد عمل شود. در زمینه ی سیاست های اجتماعی، ضروری است که موانع فرهنگی و اقتصادی را برطرف کند، و با ارائه خدماتی نظیر اعطای وام فرزندآوری، ساخت مسکن با باز پرداخت طولانی مدت و پرداخت رایانه بیشتر به خانواده های با جمعیت بالا می توانند در تشویق و ترغیب زوج های جوان به فرزند آوری کمک

کند. این اقدامات میتواند به تقویت بنیان خانواده و بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جامعه منجر شود.

منابع

*قرآن

۱. ابن بابویه، محمد ابن علی، (۱۳۶۳)، الخصال جلد ۱، تهران (علمیه اسلامی).
۲. بیرو، آلن، (۱۳۸۰)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، انتشارات کیهان.
۳. جعفری بخاری، محمد ابن اسماعیل ابن ابراهیم، (۱۴۲۴)، التاریخ الکبیر، دار الکتب العلمیه بیروت.
۴. خضری، محمد، (۱۳۸۰)، تاثیر سیاست های اقتصادی دولت پس از انقلاب بر خانواده، مطالعات راهبردی زنان.
۵. دلشاد تهرانی، مصطفی، (۱۳۸۸)، درسنامه اخلاق خانوادگی، انتشارات دریا.
۶. فولوند، محمد مهدی، (۱۳۹۵)، صحیفه سجادیه، بنیاد صحیفه سجادیه اصفهان.
۷. کلینی (ره) ابو جعفر محمد ابن یعقوب بن اسحاق، (۱۳۶۳)، اصول کافی، قم، انتشارات اسوه.
۸. کریمی، مظفر، (۱۳۸۰)، همپوشانیها از بین برود، خلاها پر شود اقتصاد ایران.
۹. مهدی زاده، محمد امین، (۱۴۰۱)، بررسی اشتغال در کاهش تمایل زنان به فرزند آوری.
۱۰. مجلسی، محمد باقر، (۱۳۸۸)، بحار الانوار، تهران، ناشر اسلامیه.
۱۱. ناقدی پور، سمیرا، (۱۴۰۰)، نگرش به فرزند آوری، ندای کار آفرین.
۱۲. نبی زاده، معصومه، (۱۳۹۹)، آثار فرزند آوری و نقش آن در تحکیم خانواده.

سایت

۱۹\آبان\1403 www.tasnimnews.com

۷\شهریور\۱۴۰۳ www.jrblubank.sb24.ir